

Vážení čtenáři,

rok před bouřlivými událostmi „Mai 1968“ napsal francouzský teatrolog a esejista Bernard Dort (1929–1994) esej „Kopernikánský obrat“, v němž se pokouší o historické i dobové pojmenování a naznačení kontur fenoménu „politické divadlo“. Dort (uzávorkujeme-li některé, pro francouzský levicový diskurz příznačné pohledy na roli socialismu) nechápe politické divadlo v ideologickém smyslu jako divadlo přímé akce či agitace, na což je tento pojem někdy zbytečně redukován (i pod vlivem totalitní degenerace tohoto sousloví), ale naopak jako žádoucí hodnotový rys divadelní tvorby: „Nejde o to dělat politiku na scéně nebo v hledišti – divadelní aktivita sama o sobě, ve své specifčnosti získává politickou dimenzi.“ Uvažování o takovém politickém rozměru divadla, stejně jako psaní o historii i přítomnosti divadla, nabývá v dnešní době, o níž mnozí hovoří jako o přelomové, o to víc na aktuálnosti. Divadlo a psaní o něm, které nenabízejí tvořivou otázku či odpověď, zůstávají v lepším případě pouhým zrcadlem a v tom horším, Brechtovými slovy, „kulinářským podnikem...“

Politického aspektu či političnosti divadla se dotýká i několik příspěvků hlavního tématu tohoto čísla – francouzského divadla, jež jsme připravili ve spolupráci s Danielou Jobertovou. O jisté, řekněme nejpřímější, podobě politického divadla po 11. září 2001 píše v části svého příspěvku o odkazu Antonina Artauda slovenská teatroložka Soňa Šimková. Současné francouzské psaní o divadle reprezentuje Arnaud Rykner ve studii mapující tvorbu režiséra Clauda Régyho (1923), v níž rezonuje hluboká „političnost“, hluboký ponor k esenciálním otázkám a s tím spojená soustředěná práce s hercem. Aspekt politična umělecké tvorby z úplně jiné perspektivy – odpor k obecné redukci těla a tělesnosti i překračování hranic na různých úrovních (států, disciplín, uměleckých jazyků...) – je přítomný i v díle choreografa, tanečníka a výtvarníka Josefa Nadjeho (1957), jehož tvorbu analyzuje teatroložka a režisérka Elise Van Haesebroeck. (Nadjovu inscenační tvorbu, nepočítáme-li jeho drobnou účast na PQ 2011, jsme u nás mohli vidět jen jednou, v roce 1998...) Výsostně politické Brechtovo divadlo objevil pro Francii v roce 1954 festival *Divadlo národů*. Představení *Matky Kuráže* tehdy rozpoutalo živou debatu, jejímž významným hlasem byl po léta zmíněný Bernard Dort. Nad historickým rozměrem tohoto dobového fenoménu (nepochybně i politického: otázka poválečné Evropy, navazování vztahů v bipolárním světě, kulturní výměna...) se na základě poučeného čtení knihy Odette Aslanové o tomto festivalu zamýšlí obsáhle Jana Patočková.

O dvou pólech uměleckého přístupu k historickému materiálu (zpřítomňování vzdáleného) – tématu současných jevištních interpretací barokních her – píše Magdaléna Jacková a Martin Bažil. Jde o příklad propojení důkladného studia historie (divadla) a jeho provázání se současnou divadelní tvorbou, které může mít mnoho podob. Historik Jan Zdichynec na zdánlivě drobném motivu postavy řeholnice ve francouzském dramatu konce 18. století ukazuje otisk společenského fenoménu v soudobé dramatické produkci. K divadelní historii 20. století patří dva téměř neznámé Apollinairovy divadelní texty – scénář pantomimy a libreto baletu –, jimiž prochází přízračná postava Muže bez tváře, jak je dokumentuje ve svém příspěvku

Mariana Kunešová, která je zároveň autorkou překladů obou textů, jež otiskujeme spolu s originálním zněním v rubrice dokumenty. Francouzské téma doplňuje i ohlas Jana Hyvnara na knihu Patrice Pavise o současné divadelní režii, zakončený recenzentovým opakovaným apelem k hlubšímu poznání vlastní historie.

Česká témata v čísle představují tentokrát tři „debaty“. Domácí teatrologie stojí – konkrétně např. v projektu *České divadelní encyklopedie* – před otázkou metodologie výzkumu historie českého divadla 20. století. Příspěvkem do této široké debaty jsou odpovědi na anketní otázku „Jak dnes psát/pojednávat dějiny českého divadla 20. století?“. Podobné problematice se věnoval seminář uspořádaný v květnu 2011 Kabinetem pro studium českého divadla, z něž otiskujeme podrobnou zprávu i tři vybrané příspěvky. Alespoň krátkou zprávu přinášíme o červnové mezinárodní konferenci brněnské teatrologie, která ve svém vědeckém projektu usiluje o mezinárodní prezentaci rodinného stříbra (zlata?) pražské strukturalistické školy.

Karel Kraus (1920) v obsáhlém rozhovoru, který máme to potěšení otisknout, říká: „Bát bychom se měli o Evropu bez živého vědomí hodnot, o Evropu jen administrující, bez paměti, odtrženou od vlastní minulosti...“ – a v souvislosti s podmínkami divadelní tvorby hovoří o „bezradné rozbředlosti ‚kulturní‘ politiky“, která neposkytuje dostatek prostoru k dlouhodobé a soustředěné činnosti. Usilování o tento prostor je únavné, nevděčné, většinou je vedeno z nerovných pozic, různými jazyky a vychází z odlišných hodnotových okruhů. Třetí debata v tomto čísle je tak přímým vstupem do aktuálního veřejného prostoru, do debaty o existenčních otázkách teatrologie v České republice. Přetiskujeme zde plné znění „Pracovních tezí k problematice teatrologického výzkumu v IDU“, které vzešly z březnového setkání iniciovaného Teatrologickou společností. Problémy a výhledy teatrologického výzkumu jednoho pracoviště (které ostatně vydává i tento časopis) formulované v širokém konsenzu – dovoluji si tak charakterizovat dokument, pod nímž jsou podepsáni bezmála všichni vedoucí českých teatrologických pracovišť – vybízí k věcné a naléhavé debatě. Dosavadní reakce zástupců Ministerstva kultury ČR, jimž byly tyto teze jako zřizovateli IDU adresovány a jejichž odpovědi přetiskujeme, ukazují, zdá se, na zásadní nepochopení stavu věcí. Nejsme tu opět a znovu svědky systémové krize, kde se kroky úřednicko-mocenského aparátu fatálně míjejí s hlasy (nejen) vědecké obce? Divadelní revue bude i nadále přinášet zprávy o této debatě.

A jedna dobrá (evropská) zpráva na závěr: V červnu 2011 jsme pod názvem *Czech Theatre Review 1989–2009* vydali výbor studií z dvaceti ročníků Divadelní revue v angličtině. Jeho obsah najdete například v insertu na poslední straně tohoto čísla.

Bon courage!

Honza Petružela
šéfredaktor